

Antony Beevor

D-day

Van de landing in Normandië
tot de bevrijding van Parijs

Vertaald door
Bep Fontijn en Willem van Paassen

Ambo | Amsterdam

Inhoud

- 1 De beslissing 9
- 2 Onder het Lotharingse kruis 20
- 3 Wacht aan het Kanaal 34
- 4 Afgrendeling van het invasiegebied 45
- 5 De luchtlandingsaanval 52
- 6 De armada steekt over 73
- 7 Omaha 85
- 8 Utah en de Luchtlandingsdivisie 107
- 9 Gold en Juno 116
- 10 Sword 126
- 11 Het veiligstellen van de bruggenhoofden 139
- 12 Mislukking in Caen 156
- 13 Villers-Bocage 171
- 14 De Amerikanen op het schiereiland Cotentin 190
- 15 Epsom 204
- 16 De slag om de bocage 220
- 17 Caen en de Calvarieberg 240
- 18 De beslissende slag om Saint-Lô 257
- 19 Operatie Goodwood 278
- 20 Het complot tegen Hitler 296
- 21 Operatie Cobra – doorbraak 311
- 22 Operatie Cobra – uitbraak 332
- 23 Bretagne en operatie Bluecoat 344
- 24 De tegenaanval bij Mortain 360
- 25 Operatie Totalize 382
- 26 De hamer en het aambeeld 399
- 27 De executieplaats in de bres van Falaise 415
- 28 De opstand in Parijs en de wedloop naar de Seine 433
- 29 De bevrijding van Parijs 449
- 30 Nasleep 467

Dankwoord 471
Noten 473
Literatuur 516
Glossarium 520
Register 522

De beslissing

Southwick House is een groot huis in Georgiaanse stijl, met een gepleisterde façade en een zuilenrij aan de voorkant. Begin juni 1944 bood het uitzicht op de marinebasis in Portsmouth en de ankerplaatsen verderop, waar het wemelde van alle soorten en maten schepen – grijze oorlogsschepen, transportschepen en honderden landingsvaartuigen, alle aan elkaar geketend. D-day was gepland voor maandag 5 juni en het laden was al begonnen.

Southwick had in vreedestijd het decor kunnen zijn van een logeerpartij op een landhuis in een boek van Agatha Christie, maar de Royal Navy had er in 1940 beslag op gelegd. Het voorheen fraaie domein en het bos erachter werden nu verpest door rijen nissenhutten, tenten en sintelpaden. Southwick fungeerde als het hoofdkwartier van admiraal sir Bertram Ramsay, de opperbevelhebber van de marine voor de invasie in Europa, en tegelijk als de vooruitgeschoven commandopost van SHAEF – de Supreme Headquarters Allied Expeditionary Force (het hoofdkwartier van de opperbevelhebber van het Geallieerde Expeditieleger in Noordwest-Europa). De luchtafweerbatterijen op de heuvelkam van Port Down erachter moesten de marinewerf en het landgoed beschermen tegen de Luftwaffe.

Zuid-Engeland ging gebukt onder een hittegolf en ernstige droogte. Op 29 mei was nog een temperatuur van bijna 38 graden Celsius gemeten, en het meteorologische team dat was verbonden aan het hoofdkwartier van generaal Dwight D. Eisenhower, begon zich weldra ongerust te maken. De groep stond onder leiding van dr. James Stagg, een lange, slungelige Schot met een nogal somber gezicht en een verzorgde snor. Stagg was 's lands belangrijkste civiele expert op meteorologisch gebied en had net de rang van kolonel in de RAF gekregen. Dat gaf hem het noodzakelijke gezag binnen een militair milieu dat niet gewend was aan buitenstanders.

Eisenhower had Stagg en diens team sinds april getest door elke maandag om driedaagse weerberichten te vragen, om deze later in de week te vergelijken met de werkelijke situatie. Op donderdag 1 juni, de dag waarop de slagschepen vanuit Scapa Flow op de Orkney-eilanden moesten vertrekken, wezen de weerstations op enkele zware depressies boven het noordelijk deel van de Atlantische Oceaan. Bij ruwe zee in het Kanaal konden de landingsvoertuigen zinken, om maar te

zwijgen van de gevolgen voor de soldaten die opeengepakt aan boord zaten. Laaghangende bewolking en slecht zicht vormden een ander groot risico, aangezien de geallieerde luchtmacht en de marine, voorafgaand aan de landingen, de Duitse kustbatterijen en verdedigingsstellingen moesten uitschakelen. De inscheping van de eerste golf van 130.000 soldaten stond op het punt van beginnen en zou binnen twee dagen worden voltooid.

Stagg kampte met een gebrek aan overeenstemming tussen de Britse en Amerikaanse meteorologische diensten. Zij kregen allemaal dezelfde rapporten van de weerstations, maar hun analyses van de gegevens sloten simpelweg niet op elkaar aan. Omdat hij dit niet wilde toegeven, zag hij zich genoodzaakt aan generaal-majoor Harold R. Bull, een van de sectiehoofden van Eisenhowers staf, te vertellen dat 'de situatie complex en moeilijk is'.

'In godsnaam, Stagg,' ontplofte Bull, 'zorg dat je het morgenochtend wel weet voordat je op de vergadering van de opperbevelhebber komt. Generaal Eisenhower maakt zich grote zorgen.'² Stagg keerde terug naar zijn nissenhut om de weerkaarten te bestuderen en de andere afdelingen opnieuw te raadplegen.

Eisenhower had nog meer redenen voor 'pre-D-day-zenuwen'.³ Eisenhower was weliswaar uiterlijk ontspannen, en schonk iedereen, van welke rang ook, zijn vermaarde brede glimlach, maar hij rookte wel vier pakjes Camel per dag. Hij stak een sigaret op, liet die opbranden in een asbak, sprong op, liep een rondje en stak een nieuwe op. De eindeloze potten koffie kwamen zijn zenuwen evenmin ten goede.

Een eventueel uitstel van de invasie bracht verschillende risico's met zich mee. De 175.000 soldaten van de eerste twee golven konden bij slecht weer niet op de schepen en landingsvaartuigen worden opgesloten zonder dat ze zouden inboeten aan strijdlust. De slagschepen en konvooien die op het punt stonden langs de Britse kust op te stomen naar het Kanaal, konden slechts één keer omkeren zonder te hoeven bijtanken. En de kans dat de Duitse verkenningsvliegtuigen ze in het vizier kregen, zou enorm toenemen.

Geheimhouding was altijd de grootste zorg geweest. Een groot deel van de zuidkust was bezaaid met uitgestrekte militaire kampen, ook wel 'worsten' genoemd, en de invasietroepen waren er officieel afgesloten van de buitenwereld. Maar een aantal militairen was onder het prikkeldraad door geglipt voor een laatste drankje in de pub of een vlug bezoek aan hun liefjes en echtgenotes. Een lek was op elk niveau denkbaar. Een Amerikaanse luchtmachtgeneraal was oneervol ontslagen toen hij tijdens een cocktailparty in Claridges de datum van Operatie Overlord had onthuld. Nu ontstond de vrees dat de afwezigheid in Fleet Street van Britse journalisten die met het invasieleger meegingen, zou worden opgemerkt.

Iedereen in Groot-Brittannië wist dat D-day aanstaande was. De Duitsers wisten het ook, maar men moest voorkomen dat de vijand het precieze tijdstip en de

precieze plaats te weten zou komen. Vanaf 17 april vielen de berichten van buitenlandse diplomaten onder censuur en werd streng in de gaten gehouden wie het land binnenkwam en wie het verliet. De Britse veiligheidsdienst had gelukkig alle Duitse agenten in Groot-Brittannië gevangengenomen. De meesten waren ‘omgedraaid’ om hun chefs van misleidende informatie te voorzien. Dit ‘dubbelspel’, onder toezicht van het Double Cross Committee, moest zorgen voor een grote hoeveelheid verwarrende ‘ruis’, een belangrijk onderdeel van Operatie Fortitude. Fortitude was het meest ambitieuze bedrog uit de krijgsgeschiedenis, een project dat zelfs de *maskirovka* overtrof die het Rode Leger op dat moment voorbereidde om het werkelijke doel te verhullen van Operatie Bagration. Bagration was Stalins zomeroffensief om de Legergroep Midden van de Wehrmacht in Wit-Rusland te omsingelen en te verpletteren.

Operatie Fortitude had verscheidene onderdelen. Fortitude Noord, met namaakformaties in Schotland van een zogenaamd ‘Brits Vierde Leger’, deed alsof men een aanval op Noorwegen voorbereidde om Duitse divisies daar vast te houden. Fortitude Zuid, de belangrijkste inspanning, was eropuit de Duitsers ervan te overtuigen dat landingen in Normandië grootschalige afleidingsmanoeuvres waren om Duitse reservetroepen weg te halen uit Pas de Calais. De echte invasie zou zogenaamd plaatsvinden tussen Boulogne en de monding van de Somme in de tweede helft van juli. Een denkbeeldige ‘1ste Amerikaanse Legergroep’ onder leiding van generaal George S. Patton, de bevelhebber die de Duitsers het meeste duchtten, telde elf divisies in Zuidoost-Engeland. Namaakvliegtuigen en opblaasbare tanks, samen met 250 neplandingsschepen, droegen stuk voor stuk bij aan de illusie. Naast enkele bestaande waren fictieve formaties gecreëerd, zoals een 2de Britse Luchtlandingsdivisie. Om de illusie te versterken onderhielden twee zogenaamde korpshoofdkwartieren aanhoudend radioverkeer.⁴

Een van de belangrijkste dubbelspionnen die bij Fortitude Zuid voor de Britse inlichtingendienst werkten, was een Catalaan, Juan Pujol, codenaam ‘Garbo’.⁵ Samen met zijn leider van de veiligheidsdienst vormde hij een netwerk van 27 volkomen verzonden onderagenten en overstelpte hij het Duitse inlichtingenstation in Madrid met informatie die zorgvuldig was gefabriceerd in Londen. In de maanden voorafgaand aan D-day werden ongeveer 500 boodschappen verstuurd. Deze verschaften gegevens die samen geleidelijk het mozaïek vormden dat het Double Cross Committee in elkaar zette om de Duitsers ervan te overtuigen dat de groot-scheepse aanval later zou volgen in Pas de Calais.

Er werden nog meer listen bedacht om te voorkomen dat de Duitsers troepen naar Normandië zouden verplaatsen vanuit andere delen van Frankrijk. Operatie Ironside wekte de indruk dat twee weken na de eerste landingen rechtstreeks vanuit de Verenigde Staten en de Azoren een tweede landing, op de westkust van Frankrijk, zou plaatsvinden.⁶ Om de Duitsers in onzekerheid te laten en te voorkomen dat zij de 11de Pantserdivisie van Bordeaux naar Normandië zouden

verplaatsen, stuurde een dubbelagente in Groot-Brittannië, die ‘Bronx’⁷ werd genoemd, een gecodeerde boodschap naar haar Duitse chef in de Banco Espirito Santo in Lissabon: ‘*Envoyez vite cinquante livres. J’ai besoin pour mon dentiste.*’ Dit betekende ‘dat rond 15 juni een landing zou plaatsvinden in de Golf van Biskaje’. De Luftwaffe, die duidelijk beducht was voor een landing in Bretagne, liet onmiddellijk vier vliegvelden vlak bij de kust opbreken.⁸ Eind mei werd nog een afleidingsactie, Operatie Copperhead, uitgevoerd: een op generaal Montgomery gelijkende acteur bezocht Gibraltar en Algiers om de indruk te wekken dat er een aanval op de Middellandse Zeekust zou komen.

Bletchley Park, het strikt geheime complex op zo’n 75 kilometer ten noordwesten van Londen waar de berichten van de vijand werden gedecodeerd, nam vanaf 22 mei een nieuw toezichtstelsel voor Overlord aan.⁹ De experts stonden klaar om alles wat van belang was te ontcijferen zodra het binnenkwam. Dankzij deze onderscheppingen van ‘Ultra’ konden ze ook het succes nagaan van de desinformatie van Fortitude die was verspreid door de voornaamste Double Cross-agenten, Pujol, Dusko Popov (‘Tricycle’) en Roman Garby-Czerniawski. Bletchley decodeerde op 22 april een bericht van de Duitsers waarin het ‘Vierde Leger’ werd genoemd, met een hoofdkwartier bij Edinburgh en twee korpsen in Stirling en Dundee. Uit andere berichten bleek dat de Duitsers geloofden dat de Lowland-divisie werd uitgerust voor een aanval op Noorwegen.

Ultra onthulde in mei dat de Duitsers een anti-invasieoefening hadden uitgevoerd, gebaseerd op de veronderstelling dat de landingen tussen Oostende en Boulogne zouden plaatsvinden. Op 2 juni meende Bletchley eindelijk te mogen melden: ‘Nieuwste feiten wijzen erop dat de vijand denkt dat alle voorbereidingen van de geallieerden zijn voltooid. Verwacht eerste landing in Normandië of Bretagne gevolgd door hoofdaanval in Pas de Calais.’ Het leek erop dat de Duitsers Operatie Fortitude voor waar aanzagen.¹⁰

Op de vroege morgen van 2 juni klom Eisenhower in een caravan die verborgen onder camouflagenetten in het park rond Southwick stond. Hij noemde hem ‘mijn circuswagen’ en als hij niet vergaderde of troepen bezocht, probeerde hij er tot rust te komen door op zijn slaapbank westerns te lezen en te roken.¹¹

Om 10.00 uur die vrijdag gaf Stagg in de bibliotheek in Southwick House Eisenhower en de andere samengekomen bevelhebbers de laatste weersvoorspelling. Hij moest zich door de voortdurende onenigheid onder zijn collega’s, vooral onder de veel te optimistische Amerikaanse meteorologen van SHAEF, tot ambivalente uitspraken beperken. Stagg wist dat hij bij de avondbespreking een eenduidige boodschap moest geven ten aanzien van de verwachte weersverslechtering na het weekend. Het besluit tot voortzetting of uitstel moest snel worden genomen.

Bij diezelfde bespreking schetste maarschalk sir Trafford Leigh-Mallory, de opperbevelhebber van de luchtmacht, het plan ‘om een aantal routes van bombar-

dementen door steden en dorpen te creëren om zo de beweging van vijandelijke formaties te voorkomen of te bemoeilijken'.¹² Hij vroeg of hij 'met het oog op de te verwachten burgerslachtoffers' van start kon gaan. Eisenhower gaf zijn goedkeuring, 'als een operationele noodzaak'. Ze besloten de Fransen door middel van folderdroppings te waarschuwen.

Het lot van de Franse burgers was maar een van de vele zorgen. Eisenhower moest als opperbevelhebber onderlinge politieke en persoonlijke wedijver in evenwicht houden en tegelijkertijd zijn gezag binnen de alliantie behouden. Veldmaarschalk sir Alan Brooke, hoofd van de Britse generale staf, en generaal sir Bernard Montgomery, bevelhebber van de 21ste Legergroep, mochten hem graag, maar hadden geen hoge dunk van hem als militair. 'Er bestaat geen twijfel over dat Ike er alles aan doet om voor een zo goed mogelijke verstandhouding tussen de Britten en de Amerikanen te zorgen,' schreef Brooke in zijn dagboek, 'maar het is net zo duidelijk dat hij van strategie geen kaas heeft gegeten en wat oorlogvoering betreft volstrekt ongeschikt is voor de post van opperbevelhebber.' Monty zei na de oorlog met een hem kenmerkende bondigheid over Eisenhower: 'Aardige kerel, geen soldaat.'¹³

Die oordelen deden Eisenhower beslist geen recht. Bij alle wezenlijke besluiten over de landing in Normandië gaf hij blijk van een juist oordeel, en met zijn diplomatiek talent hield hij een balsturige coalitie bij elkaar. Dat op zich was al een aanzienlijke prestatie. Brooke zelf erkende nadien dat 'nationale brillen het perspectief van het strategisch landschap vertekenden'.¹⁴ En niemand, zelfs generaal George S. Patton niet, was zo moeilijk in de omgang als Monty, die zijn opperbevelhebber met weinig respect behandelde. Bij hun allereerste ontmoeting had hij Eisenhower een uitbrander gegeven omdat hij in zijn bijzijn rookte. Eisenhower was een te groot man om zwaar aan zulke dingen te tillen, maar veel van zijn Amerikaanse ondergeschikten vonden dat hij de Britten strenger had moeten aanpakken.

Ondanks zijn aanzienlijke kwaliteiten als zeer professioneel militair en eerste-klas legerinstructeur was generaal Montgomery behept met een verbijsterende arrogantie die ongetwijfeld voortvloeide uit het een of andere minderwaardigheidscomplex. In februari had hij, verwijzend naar zijn vermaarde baret, tegen de privésecretaris van koning George VI gezegd: 'Mijn pet is drie divisies waard. De manschappen zien hem vanuit de verte. Zij zeggen: "Daar heb je Monty", en dan vechten ze tegen iedereen.'¹⁵ Zijn eigendunk was bijkans komisch, en de Amerikanen waren niet de enigen die dachten dat zijn reputatie was opgeblazen door de Britse pers, die hem op handen droeg. 'Monty,' zo merkte Basil Liddell Hart op, 'is bij de burgerbevolking misschien wel veel geliefder dan bij de soldaten.'¹⁶

Montgomery beschikte over het uitzonderlijke talent van de showman die zijn troepen gewoonlijk zelfvertrouwen gaf, maar hij kreeg niet altijd een enthousiaste

ontvangst. Toen hij in februari de Durham Lichte Infanterie vertelde dat deze bij de landing in de eerste aanvalsgolf zou zitten, klonk er luid gekreun. De soldaten waren nog maar net terug van het strijdtoneel in het Middellandse Zeegebied en hadden nauwelijks verlof gehad om naar huis te gaan. Ze vonden dat andere divisies die nooit van de Britse eilanden af waren geweest hun plaats moesten innemen. 'Het zullen verdomme de Durhams eens niet zijn,' was de reactie. 'Altijd weer de Durhams.'¹⁷ Alle manschappen moesten zich als Montgomery wegred naar de weg haasten om hem toe te juichen, maar niemand verroerde zich nu. De officieren voelden zich hier tamelijk gepikeerd over en schaamden zich.

Monty wilde per se door de wol geverfde troepen inzetten om de onervaren divisies te versterken, maar dat idee werd met een flinke dosis verontwaardiging begroet door het merendeel van zijn woestijnveteranen. Die hadden soms wel vier jaar in het buitenland gevochten en vonden dat nu de beurt aan anderen was, vooral die divisies die op nog geen enkel oorlogsterrein waren ingezet. Een aantal regimenten van het voormalige Achtste Leger was al zes jaar niet thuis geweest, en een of twee waren zelfs nog langer van huis. Hun verontwaardiging werd flink gevoed door echtgenotes en liefjes thuis.

De Amerikaanse 1ste Divisie, ook wel de 'Big Red One' genoemd, morde eveneens toen zij alweer werd aangewezen om het voortouw te nemen bij een strandaanval, maar hun ervaring was hard nodig. In een belangrijk beoordelingsrapport van 8 mei was bijna elke andere Amerikaanse formatie die aan de invasie moest deelnemen als 'incapabel' aangemerkt.¹⁸ Amerikaanse officieren werden tot actie aangespoord, en de laatste paar weken van intensieve exercities werden goed benut. Eisenhower kreeg vertrouwen door de spectaculaire vooruitgang en was stiekem dankbaar voor het besluit de invasie van begin mei naar begin juni uit te stellen.

Er waren nog meer spanningen binnen de geallieerde bevelsstructuur. Eisenhowers plaatsvervangend opperbevelhebber, luchtmachtgeneraal sir Arthur Tedder, had de pest aan Montgomery, maar werd zelf verafschuwd door Winston Churchill. Generaal Omar Bradley, commandant van het Amerikaanse Eerste Leger, afkomstig uit een arme boerenfamilie uit Missouri, zag er met zijn 'platte-landsblik' en ziekenfondsbrilletje niet erg martiaal uit. Maar Bradley was 'pragmatisch, kalm, schijnbaar ambitieeloos, een tikje saai, flamboyant noch opzichtig, en behield altijd zijn zelfbeheersing'.¹⁹ Bovendien was hij een slimme commandant die gedreven werd door de behoefte de klus te klaren. Hij gedroeg zich respectvol jegens Montgomery, maar hij leek helemaal niet op hem.

Bradley kon heel goed opschieten met Eisenhower, maar de verdraagzaamheid van zijn baas jegens enfant terrible George Patton deelde hij niet. Het lukte hem zelfs nauwelijks zijn diepe wantrouwen tegenover die excentrieke zuidelijke cavalierist te verbergen. Patton, een godvrezend man die berucht was om zijn gevloek, vond het heerlijk om zijn manschappen uit te dagen. 'Denk erom,' zei hij ooit

tegen hen, 'geen mens heeft ooit een oorlog gewonnen door te sterven voor zijn vaderland. Je wint hem door die andere klootzak te laten sterven voor zijn vaderland.' Het staat vast dat Patton zonder Eisenhowers steun nooit de kans zou hebben gehad in de ophanden zijnde veldtocht zijn roem te vestigen. Het was knap van Eisenhower dat hij erin slaagde zo'n gevarieerde groep bij elkaar te houden.

De nieuwste twist die voortvloeide uit de D-day-zenuwen, werd veroorzaakt door luchtmachtgeneraal Leigh-Mallory. Leigh-Mallory, die 'iedereen boos maakte' en er zelfs in slaagde Eisenhower op stang te jagen, raakte er ineens van overtuigd dat de twee Amerikaanse luchtlandingsdivisies die op het schiereiland Cotentin moesten neerkomen, ten dode waren opgeschreven.²⁰ Hij drong er herhaaldelijk op aan dit essentiële onderdeel van Operatie Overlord af te gelasten om zo de westelijke flank te beschermen. Eisenhower vroeg Leigh-Mallory zijn zorgen op schrift te stellen. Dat deed hij, en na rijp beraad en met de volledige steun van Montgomery wees Eisenhower de eis van de hand.

Eisenhower was zo verstandig een filosofische houding aan te nemen, ondanks zijn nervositeit en de ontstellende verantwoordelijkheid die op hem rustte. Hij was uitgekozen om knopen door te hakken; dat moest hij dus doen en de consequenties ervan aanvaarden. En hij moest het zwaarste besluit, zoals hij maar al te goed wist, nu bijna gaan nemen. Het lot van vele duizenden van zijn soldaten lag haast letterlijk in zijn handen. Eisenhower schreef zonder zelfs zijn meest naaste medewerkers in te lichten een korte verklaring die hij zou uitspreken als het mislukte. 'De landingen in de streek tussen Cherbourg en Le Havre hebben ons geen bevredigend steunpunt opgeleverd en ik heb mijn troepen teruggetrokken. Het besluit om op dit tijdstip en op deze plaats aan te vallen, was gebaseerd op de beste informatie die ik tot mijn beschikking had. Landmacht, luchtmacht en marine deden alles wat dapperheid en plichtsbef konden doen. Als er enige blaam of fout kleeft aan deze poging, dan treft die mij als enige.'²¹

Eisenhower noch Bradley wilde het toegeven, maar het moeilijkste van de vijf landingsstranden zou Omaha worden. Dit doel van de Amerikaanse 1ste en 29ste Infanteriedivisie was nauwkeurig verkend door een Brits team van COPP, de Combined Operations Beach Reconnaissance and Assault Pilotage Parties. De minionderzeeboot x-20 was half januari door een gewapende trawler tot vlak bij de Normandische kust gesleept. Generaal Bradley wilde dat COPP, die de stranden had geïnspecteerd waar de Britse en Canadese troepen moesten landen, ook Omaha inspecteerde om er zeker van te zijn dat het stevig genoeg was voor tanks. Kapitein Scott-Bowden, een sappeur, en sergeant Bruce Ogden-Smith van de Special Boat Section zwommen elk gewapend met niet meer dan een commandomes en een automatische 45 mm-colt naar de kust. Ze hadden ook een grondboor van 45 centimeter en een schouderriem met zakjes bij zich om de monsters in te doen. De zee was ongebruikelijk rustig en het scheelde een haartje of de Duitse wachtposten hadden hen ontdekt.

Scott-Bowden werd de dag na zijn terugkeer door een schout-bij-nacht naar Londen geroepen. Hij arriveerde kort na de lunch op Norfolk House in St James's Square. Daar kwam hij in een langwerpige eetzaal met aan de muren kaarten met gordijnen ervoor oog in oog te staan met zes admiraals en vijf generaals, onder wie generaal Bradley. Bradley vroeg hem heel nadrukkelijk naar het draagvermogen van het strand. 'Sir, ik hoop dat u het niet erg vindt dat ik het zeg,' zei Scott-Bowden tegen hem vlak voordat hij wegging, 'maar dat strand is echt een erg groot probleem en er zullen ongetwijfeld heel veel slachtoffers vallen.' Bradley legde een hand op zijn schouder en zei: 'Ik weet het, jongen, ik weet het.' Omaha was domweg het enig mogelijke strand tussen de Britse sector links en Utah Beach rechts.²²

Toen de invasietroepen vertrokken om zich in te schepen, spoedde de burgerbevolking zich naar buiten om ze uit te zwaaien. 'Bij ons vertrek,' schreef een Amerikaanse genist die was ingekwartierd bij een Engels gezin, 'huilden [ze] alsof ze onze ouders waren. Dat was heel ontroerend. Het leek erop dat de mensen vrij goed wisten wat er stond te gebeuren.'²³

Het was uiteraard onmogelijk het geheim te houden. 'Toen we door Southampton trokken,' schreef een Britse soldaat uit een pantseregiment, 'werden we geweldig onthaald door de bevolking. Telkens als we stopten, werden we volgestopt met thee en cake, tot grote consternatie van de militaire politie die de colonne escorteerde en die contact tussen burgers en soldaten moest voorkomen.'²⁴

De meeste troepen werden in legertrucks vervoerd, maar sommige Britse eenheden marcheerden, waarbij hun kistjes met schoenspijkers weergalmden op de weg. Oude mensen, die vaak met tranen in de ogen vanuit hun voortuintje toekken, dachten onwillekeurig aan de vorige generatie die naar de loopgraven in Vlaanderen marcheerde. De helmen zagen er net zo uit, maar het gevechtstenuw was anders. En de soldaten droegen geen beenwindsels meer. In plaats daarvan hadden ze beenkappen van canvas, die pasten bij hun riem, koppel, munitietassen en ransel. Ook het geweer en de bajonet waren veranderd, maar niet zodanig dat het opviel.

Toen er 24-uursverloven werden verleend, realiseerden de manschappen zich dat D-day nabij was. Voor de minder enthousiaste soldaat was dit de laatste gelegenheid om te verdwijnen of zich te bezatten. In de periode voorafgaand aan de invasie kwam het regelmatig voor dat soldaten wegbleven, maar betrekkelijk zelden dat ze werkelijk deserteerden. De meesten hadden zich weer gemeld om 'bij hun kameraden' te zijn toen de invasie ging beginnen. Pragmatische commandanten wilden geen manschappen kwijtraken aan een militaire gevangenis. Zij lieten het over aan het individu om het in de strijd goed te maken.

De soldaten merkten dat de officieren zich plotseling meer bekommerden om hun manschappen. Er werden filmavonden georganiseerd in de gesloten kampen. Er was een ruimer bierrantsoen en er klonk dansmuziek uit de luidsprekers. Cy-

nici zagen dat kwartiermeesters ineens scheutiger waren geworden, wat een omineus voorteken was. De dichter Keith Douglas, een vierentwintigjarige kapitein uit de Sherwood Rangers Yeomanry, schreef aan Edmund Blunden, de dichter van de voorgaande oorlog: 'Ik ben vetgemest voor de slachting en wacht domweg tot het begint.'²⁵ Douglas behoorde tot een groep mannen die zich bewust waren van hun naderende dood en daar met hun beste vrienden over spraken. Het is opmerkelijk hoeveel van hen gelijk kregen, maar die overtuiging kan ook in een selffulfilling prophecy veranderd zijn. Douglas ging op de laatste zondag naar de kerkparade. Naderhand liep hij op met de aalmoezenier, die rapporteerde dat Douglas vrede had met zijn naderende dood en er niet somber over was. In de ogen van een medeofficier was hij fatalistisch omdat hij het gevoel had dat hij zijn portie geluk had opgesoupeerd in de woestijnoorlog.²⁶

Bijna iedereen had een hekel aan het wachten en wilde dat het ergste voorbij was. 'Iedereen is gespannen en iedereen doet alsof hij ontspannen is,' merkte een Amerikaanse infanterist op. 'Lef helpt,' voegde hij eraan toe.²⁷ Menigeen dacht aan zijn meisje. Sommigen waren halsoverkop getrouwd, zodat zij in het ergste geval een pensioen zou krijgen. Een Amerikaanse soldaat pakte al zijn soldij in en stuurde die naar een juwelier, zodat zijn Engelse verloofde een ring kon uitzoeken voor hun huwelijk na zijn terugkeer. Het was een periode van heftige persoonlijke emoties. 'De vrouwen die hun man zijn komen uitzwaaien,' merkte een journalist kort ervoor op, 'lopen bijna altijd helemaal tot het eind van het perron om ze geforceerd glimlachend uit te zwaaien terwijl de trein wegrijdt.'²⁸

Enkelen bezweken onder de druk. 'Op een avond,' vertelde een lid van de Amerikaanse 1ste Infanteriedivisie, 'deed een van de soldaten twee gordels met patronen en handgranaten om, pakte een geweer en vertrok. Niemand zag het hem doen, maar zodra ze het merkten, werd een zoekactie op touw gezet. De opsporingspatrouille vond hem. Hij weigerde zich over te geven en werd gedood. We zijn er nooit achter gekomen of hij gewoon niet op het strand wilde sneuvelen of dat hij een spion was. Het was in elk geval dom. Het was een wisse dood tegenover een mogelijke dood.'²⁹ Misschien had hij een voorgevoel gehad over wat hun op Omaha te wachten stond.

Terwijl die vrijdagavond de tanks en manschappen nog steeds op de landingsvaartuigen werden geladen, beraadslaagde kolonel Stagg via een beveiligde telefoonverbinding met de andere meteorologische centra. Hij moest op de geplande vergadering van 21.30 uur met een eindoordeel komen, maar er was nog steeds geen overeenstemming. 'Als het niet zo beladen was geweest met zo'n potentiële tragedie, was het een volkomen belachelijke toestand. Ik werd binnen een halfuur geacht generaal Eisenhower een "unanieme" voorspelling voor de vijf dagen erna te geven, de tijd voor de lancering van de grootste militaire operatie uit de geschiedenis: zelfs voor het eerstvolgende etmaal konden nog geen twee van de

experts die aan de discussie deelnamen het eens worden over de weersvoorspelling.³⁰

Ze wikten en wogen tot de tijd om was. Stagg haastte zich naar de bibliotheek in het grote huis om een rapport voor te leggen aan alle belangrijke commandanten van Overlord.

‘En, Stagg,’ zei Eisenhower. ‘Wat heb je deze keer voor ons?’

Stagg voelde zich genoodzaakt op zijn intuïtie af te gaan en de zonniger kijk van zijn Amerikaanse collega’s in Bushey Park te negeren. ‘Van de Britse eilanden tot Newfoundland is de hele situatie onlangs ingrijpend veranderd, en deze is nu vol mogelijke gevaren.’ Terwijl hij nader op de details inging, keken verscheidene hoge officieren lichtelijk verbijsterd door het raam naar de schitterende zonsondergang. (Door de dubbele Britse zomertijd was het nog licht.)

Na vragen over het weer tijdens de luchtlandingen vroeg Eisenhower naar de waarschijnlijke situatie op 6 en 7 juni. Volgens Tedder volgde hierop een veelzeggende aarzeling. ‘Als ik daar antwoord op gaf, sir,’ antwoordde Stagg, ‘zou ik me niet gedragen als uw meteorologisch adviseur, maar slechts gissen.’³¹

Stagg en zijn Amerikaanse collega, kolonel D.N. Yates, trokken zich terug. Kort daarop kwam generaal Bull hun vertellen dat de plannen de eerste 24 uur niet zouden worden gewijzigd. Terwijl ze zich terugtrokken in hun slaappleats in een tent, wisten beide mannen dat de eerste schepen hun ankerplaats al hadden verlaten. Stagg dacht onwillekeurig aan het morbide grapje dat luitenant-generaal sir Frederick Morgan, de oorspronkelijke hoofdontwerper van Overlord, tegen hem had gemaakt. ‘Succes, Stagg. Mogen al je depressies licht zijn, maar denk eraan dat we je aan de dichtstbijzijnde lantaarnpaal opknopen als je de voortekens niet correct leest.’³²

De volgende ochtend vroeg, zaterdag 3 juni, had het nieuws nauwelijks beroerder kunnen zijn. Het weerstation in het West-Ierse Blacksod Point had kort ervoor een snel dalende barometer en windkracht 6 gerapporteerd. Stagg voelde zich ‘bijna fysiek misselijk’ door de weerkaarten en de manier waarop de teams dezelfde gegevens nog steeds op verschillende manieren analyseerden. Die avond werden hij en Yates om 21.30 uur opgetrommeld. Ze gingen de bibliotheek binnen, waar de boeken van de planken waren gehaald. Leunstoelen uit de mess stonden opgesteld in concentrische cirkels, opperbevelhebbers op de voorste rij en hun chefs van staven en belangrijkste commandanten erachter. Eisenhower, zijn chef-staf, generaal Walter Bedell Smith, en Tedder zaten met hun gezicht naar het publiek.

‘Heren,’ begon Stagg. ‘De vrees die mijn collega’s en ik gisteren hadden met betrekking tot het weer van de komende drie of vier dagen, is bevestigd.’ Vervolgens begon hij aan een uitvoerige voorspelling. Het was een somber beeld van ruwe zee, een windkracht van wel 6 Beaufort en laaghangende bewolking. ‘Tijdens deze hele voordracht,’ schreef Stagg naderhand, ‘zat generaal Eisenhower me bewegingloos,

met zijn hoofd een tikje scheef op zijn hand, aan te kijken. Iedereen in de kamer leek tijdelijk met stomheid geslagen.³³ Eisenhower zag zich vanzelfsprekend genoodzaakt een voorlopig uitstel aan te bevelen.

Het was geen goede avond voor Eisenhower. Zijn adjudant, commandant Harry Butcher, kwam hem later vertellen dat Associated Press een bandopname had uitgebracht met de verklaring: 'Eisenhowers strijdkrachten landen in Frankrijk.'³⁴ Hoewel het agentschap het verhaal 23 minuten later schrapte, was het opgevangen door CBS en Radio Moskou. 'Hij liet een soort grom horen,' noteerde Butcher in zijn dagboek.

Toen Stagg rond middernacht naar zijn tent ging, op de hoogte gesteld van het voorlopige uitstel, was het vreemd om tussen de bomen door te zien dat 'de hemel bijna helder was en dat het overal rustig en stil was'.³⁵ Stagg deed geen poging om te slapen. In de eerste uren van de ochtend maakte hij gedetailleerde aantekeningen van alle besprekingen. Het weerbericht was niet verbeterd, ook al was de hemel nog altijd helder en stond er weinig wind.

Op zondagochtend 4 juni om 04.15 uur besloot Eisenhower tijdens de volgende bespreking dat het uitstel van 24 uur waartoe ze de avond ervoor voorlopig hadden besloten, moest worden gehandhaafd. Zonder maximale luchtsteun waren de risico's te groot. De konvooiën werden teruggedroepen. Torpedobootjagers voeren op volle kracht uit om landingsvaartuigen die via de radio onbereikbaar waren op te halen en terug te geleiden.

Stagg, die intussen uitgeput zijn veldbed had opgezocht, zag toen hij wakker werd tot zijn verbijstering dat de hemel nog steeds helder was en er weinig wind leek te staan. Hij durfde de overige officieren niet onder ogen te komen bij het ontbijt. Maar later die dag voelde hij enige beschaamde opluchting toen vanuit het westen bewolking en wind begonnen toe te nemen.

Die zondag was een dag vol eindeloze vragen. De tienduizenden manschappen konden toch zeker niet opgesloten blijven zitten op hun landingsvaartuigen? En wat moesten ze doen met alle schepen die waren uitgevaren en nu waren teruggedroepen? Die zouden moeten bijtanken. En als het slechte weer aanhield, zouden de getijden ongunstig zijn. Sterker nog, als de omstandigheden niet binnen 48 uur zouden verbeteren, zou Overlord twee weken moeten worden uitgesteld. Geheimhouding zou praktisch onmogelijk worden en de uitwerking op het moreel zou wel eens vernietigend kunnen zijn.

Onder het Lotharingse kruis

Eisenhower was bepaald niet de enige die onder de indruk was van de enorme omvang van de onderneming. Churchill, die altijd zijn twijfels had gehad over het hele plan van een invasie over het Kanaal, jutte zichzelf nu op tot een nerveuze toestand van irrationeel optimisme, terwijl veldmaarschalk sir Alan Brooke zijn dagboek toevertrouwde dat hij ‘een knoop in zijn maag had... Het is nauwelijks te geloven dat over een paar uur de invasie over het Kanaal begint! Ik maak me erg ongerust over de hele operatie. In het beste geval voldoet het helemaal niet aan de verwachtingen van het gros van de mensen, namelijk iedereen die de haken en ogen niet kent. In het slechtste geval kan het wel eens de grootste ramp van de hele oorlog worden.’¹

‘De Britten,’ merkte een belangrijke Amerikaanse stafofficier op, ‘waren veel banger om te falen.’² Dat was bepaald geen verrassing na al die jaren van oorlog, met bittere herinneringen aan Duinkerken en de rampzalige aanval op Dieppe. Maar wat de redenen ook waren, zij hadden met recht geweigerd het Europese continent eerder binnen te vallen. Er was een overweldigende overmacht nodig, en het Amerikaanse leger moest nog heel wat harde lessen leren in Noord-Afrika, op Sicilië en in Italië.

Churchill zei ooit dat de Amerikanen altijd tot de juiste beslissing kwamen nadat zij eerst al het andere hadden geprobeerd. Maar ook al bevatte dat grapje een kern van waarheid, het bagatelliseerde het feit dat zij veel sneller leerden dan hun zelfbenoemde leermeesters uit het Britse leger. Zij waren niet bang te luisteren naar slimme burgers uit de zakenwereld die nu een uniform droegen en zij waren vooral niet bang om iets te proberen.

De Britten lieten op diverse terreinen zien hoe ingenieus zij waren – van de computer die de Ultra-intercepties decodeerde tot nieuwe wapens zoals de varende tanks en de mijnen ruimende dorsvlegels van generaal-majoor Percy Hobart. Toch bleven de hoogste echelons van het Britse leger ten diepste conservatief. Het feit dat de speciale tanks ‘Hobart’s funnies’ (de geintjes van Hobart) werden genoemd, verraadt die onnavolgbare mix van Britse scepsis en spotternij. De cultus van de gentleman-amateur, waar Montgomery zo’n hekel aan had, zou een aanzienlijke handicap blijven. In de ogen van Amerikaanse officieren waren hun Britse collega’s

dan ook 'te beleefd' en ontbrak het hun aan een noodzakelijke hardheid, vooral als het erop aankwam incompetenten commandanten te ontslaan.

Churchill zelf was een typische gentleman-amateur, maar niemand kon hem van een gebrek aan elan betichten. Hij had een hartstochtelijke belangstelling voor militaire operaties, in de ogen van zijn militaire adviseurs eigenlijk te veel. Een stroom aan ideeën, waarvan de meeste volstrekt onuitvoerbaar waren, vloeide naar buiten in memo's die in Whitehall tot gezucht en gesteun leidden. Generaal 'Pug' Ismay, militair adviseur van Churchill, moest zich op dit historisch symbolische moment bezighouden met de nieuwste ingeving van de premier. Churchill wilde 'bij Overlord een soort "omgekeerd Duinkerken" uitvoeren met kleine [civiele] bootjes die infanterie aan land brachten na en ter aanvulling van de eigenlijke aanvalstroepen als de stranden zijn schoongeveegd'.³

De premier wilde zo graag vlak bij het centrum van de actie zijn, dat hij erop had gestaan om met de invasievloot mee te gaan. Hij wilde vanaf de brug van de kruiser HMS Belfast het bombardement op de kust bekijken. Hij lichtte Brooke niet in omdat hij wel wist dat die het niet zou goedkeuren, en hij probeerde zijn eis te rechtvaardigen op grond van het feit dat hij ook minister van Defensie was. Gelukkig greep de koning op 2 juni met een meesterlijke brief in. 'Mijn beste Winston, ik wil er nog eenmaal op aandringen dat je op D-day niet de zee op gaat. Neem alsjeblieft mijn eigen positie in overweging. Ik ben een jongere man dan jij, ik ben zeeman en als koning ben ik het hoofd van alle strijdkrachten. Ik zou niets liever doen dan de zee op gaan, maar ik heb besloten thuis te blijven; is het dan eerlijk als jij gaat doen wat ikzelf had willen doen?'⁴

Churchill, 'chagrijnig'⁵ dat hij werd gedwarsboomd, liet zijn privétrein komen als mobiel hoofdkwartier om dicht bij Eisenhower te zijn. Brooke schreef in zijn dagboek: 'Winston reist intussen met zijn trein door de streek rond Portsmouth en gedraagt zich als een ware lastpost!'⁶ Er was één lichtpuntje op die vooravond van D-day. De geallieerden waren onder leiding van generaal Mark Clark Rome binnengetrokken. Maar Churchills aandacht zou door een haast onoplosbaar probleem op de proef worden gesteld. Generaal Charles de Gaulle, de leider van de Vrije Fransen die het Lotharingse kruis gebruikte als zijn symbool, was die ochtend in Londen aangekomen. D-day-zenuwen samen met politieke complicaties en het patriottische egocentrisme van De Gaulle konden gemakkelijk tot een ontploffing leiden.

Het kernprobleem van de relatie met De Gaulle vloeide voort uit het wantrouwen van president Roosevelt. Roosevelt beschouwde hem als een potentiële dictator. Deze visie was in de hand gewerkt door admiraal Leahy, Roosevelts oud-ambassadeur bij maarschalk Pétain in Vichy, én verscheidene invloedrijke Fransen in Washington, onder wie Jean Monnet, die later zou worden beschouwd als de grondlegger van de Europese eenheid.

Roosevelt had zo'n afkeer gekregen van de Franse politiek dat hij in februari

voorstelde de plannen voor de naoorlogse bezettingszones in Duitsland te wijzigen. Hij wilde dat de Verenigde Staten de noordelijke helft van het land zouden nemen, zodat deze kon worden bevoorradt via Hamburg en niet via Frankrijk. 'In mijn ogen,' schreef Churchill terug, 'komt jouw afkeer voort uit een weerzin om politiewerk uit te voeren in Frankrijk en de vrees dat daar een langdurige stationering van Amerikaanse troepen in Frankrijk voor nodig is.'⁷

Roosevelt, en Churchill in mindere mate, weigerde de problemen te erkennen van wat De Gaulle persoonlijk omschreef als 'een opstandige regering'.⁸ De Gaulle probeerde niet alleen zijn eigen positie veilig te stellen. Hij moest de rivaliserende facties bij elkaar houden om Frankrijk na de bevrijding voor een chaos, misschien zelfs een burgeroorlog, te behoeden. Maar de arrogante en lastige De Gaulle leek er een bijna pervers genoeg in te scheppen zijn Amerikaanse en Britse weldoeners te beledigen, vaak tot wanhoop van zijn eigen aanhang. De Gaulle had een streng francocentristische visie op alles. Daar hoorde ook een superieur dedain bij voor ongemakkelijke feiten, vooral wanneer die de glorie van Frankrijk zouden kunnen ondermijnen. Alleen De Gaulle zou een geschiedenis van het Franse leger kunnen schrijven zonder de slag bij Waterloo te noemen.⁹

Churchill had in de loop van het voorjaar geprobeerd Roosevelt te vermurwen, want hij wist dat de geallieerden moesten samenwerken met De Gaulle. Hij spoorde Roosevelt aan hem te ontvangen. 'Een welwillende behandeling zou hem zeer voor je in kunnen nemen,' schreef hij, 'en ik denk echt dat dit in alle opzichten handig zou zijn.'¹⁰

Roosevelt stemde in met een ontmoeting, maar hij stond erop dat De Gaulle er zelf om vroeg. Als hij een officiële uitnodiging stuurde, zou dat een erkenning van De Gaulle als leider van Frankrijk impliceren. De president hield vol dat de geallieerde legers Frankrijk niet binnenvielen om De Gaulle in het zadel te helpen. Hij schreef: 'Ik kan op dit moment onmogelijk enige regering van Frankrijk erkennen tot het Franse volk de gelegenheid krijgt zijn eigen regering te kiezen.'¹¹ Maar dit zou, aangezien het nog enige tijd onmogelijk zou zijn om verkiezingen te houden, betekenen dat het bestuur over bevrijde gebieden zou worden gevoerd door AMGOT, de Allied Military Government of Occupied Territories, het militair bestuur van de geallieerden over bezette gebieden.

Deze afkorting vormde voor zowel De Gaulle als voor het Comité Français de Libération Nationale (CFLN) in Algiers een diepe belediging. Op 3 juni, de dag voor De Gaulle naar Groot-Brittannië vloog, riep het CFLN zichzelf uit tot de voorlopige regering van de Franse republiek. Roosevelt beschouwde deze aankondiging onmiddellijk als een opzettelijke provocatie. Hij had Eisenhower al verboden contacten te leggen met de dienstdoende Franse regering.¹²

Eisenhower mocht alleen samenwerken met generaal Pierre Koenig, die door De Gaulle was aangewezen als aanvoerder van het verzet, de zogenaamde Forces Françaises de l'Intérieur (FFI). Maar dan nog mocht Eisenhower Koenig geen

details over de invasie meedelen, omdat deze verplicht zou zijn zijn politieke superieuren erover te vertellen. Deze contradicties resulteerden in 'pijnlijke verlegenheid', zoals Eisenhower in een rapport aan Washington toegaf. 'Generaal Koenig voelt heel scherp aan dat hem zelfs de meest basale kennis omtrent de aankomende operaties wordt onthouden, terwijl er wel Franse marine-, luchtmacht- en luchtlandingseenheden worden ingezet en er wel veel wordt verwacht van [het] Franse verzet.'¹³

Churchill had er intussen bij Roosevelt op aangedrongen 'een werkafspraken'¹⁴ met het CFLN te aanvaarden, vooral omdat het voor de geallieerden noodzakelijk was dat het verzet bij de landing zijn taak zou uitvoeren. Bovendien had hij samen met anderen de Amerikanen ervan overtuigd dat de Franse 2de Pantserdivisie (ook wel 2ème DB genoemd, Division Blindé), die zij in Noord-Afrika hadden bewapend en uitgerust, naar Engeland moest worden gestuurd. Deze stond onder commando van generaal Philippe Leclerc en zou later in de Normandische veldtocht deel uitmaken van Pattons Derde Leger. Maar een van de eerste ceremonies die Leclercs divisie na aankomst in Yorkshire hield, was een officiële mis ter ere van de circa 500 jaar eerder door de Engelsen op de brandstapel gezette Jeanne d'Arc, wat de Britse officieren geamuseerd en berustend aanzagen.¹⁵

De geallieerde troepen werden echter gewaarschuwd na de landing rekening te houden met Franse gevoeligheden. In een pamflet stond dat zij zich moesten onthouden van enige verwijzing naar de vernederende nederlaag van de Fransen in 1940. 'Dankzij grapjes over "Gay Paree" enz.,' vervolgde het pamflet, 'bestaat een nogal wijdverbreide overtuiging dat de Fransen een losbandig, frivool en zedeloos volkje zijn met weinig overtuigingen. Dit is vooral op dit moment onwaar.'¹⁶ Maar op degenen die in de ban waren van opgewonden speculaties over 'Franse made-moiselles', hadden officiële briefings waarschijnlijk niet veel effect.

Churchills oorlogskabinet realiseerde zich dat de leider van de Vrije Fransen in Groot-Brittannië moest worden uitgenodigd, zodat hij kon worden ingelicht over D-day. In weerwil van 'alle fouten en stommiteiten van De Gaulle,' schreef de premier aan Roosevelt, 'heeft hij onlangs enige tekenen gegeven dat hij met ons wil samenwerken, en het is per slot van rekening vrij moeilijk om bij de bevrijding van Frankrijk de Fransen buiten te sluiten.'¹⁷ De president had echter 'in het belang van de veiligheid' geëist dat De Gaulle in het Verenigd Koninkrijk werd vastgehouden 'tot na de voltooiing van de landing van Overlord'.¹⁸

De zwakke beveiliging van de Vrije Fransen was niet het gevolg van Vichyspionnen die het gaullistische netwerk infiltreerden, maar van de simpele Franse codes. Leo Marks, de hoofdcodeur van de Special Operations Executive, bracht een bezoek aan het kantoor van de gaullisten in Duke Street in hartje Londen. Zijn dienst ergerde zich aan de Fransen, vooral omdat het verzet het jaar ervoor door de Gestapo was geïnfiltrerd. Hij vroeg hun codeagenten een boodschap

naar keuze te coderen. Hij pakte de boodschap aan en kraakte hem 'onder hun verbaasde ogen'. 'Dit maakte de Britten niet geliefd bij de Fransen,' schreef de officiële historicus met gevoel voor understatement.¹⁹ Toch bleven de Vrije Fransen door hun Gallische trots weigeren Britse of Amerikaanse codesystemen te gebruiken. Vlak voor D-day waarschuwde 'C', het hoofd van de Secret Intelligence Service, de premier dat de Fransen geen boodschappen via de radio mochten sturen, alleen via beveiligde vaste telefoonverbindingen.²⁰

Churchill liet De Gaulle en zijn gevolg uit Algiers ophalen met York-passagiersvliegtuigen. Maar De Gaulle wilde niet mee omdat Roosevelt weigerde over de Franse burgerregering te praten. Duff Cooper, Churchills vertegenwoordiger, praatte op 2 juni twee uur lang met hem en probeerde hem deze va-banquepolitiek uit het hoofd te praten. Hij zei dat hij Roosevelt in de kaart zou spelen als hij weigerde te komen. Hij zou in zijn hoedanigheid van militair leider in Engeland moeten zijn. En tot slot zou hij bovenal de achting van de premier verliezen, die tot de slotsom zou komen dat er met hem onmogelijk zaken viel te doen.²¹ De Gaulle stemde pas de volgende ochtend in, toen de twee Yorks al op het vliegveld op hen stonden te wachten om ze voor de eerste etappe van de reis naar Rabat in Frans-Marokko te brengen.

De Gaulles vliegtuig landde na een nachtelijke vlucht vanaf Rabat om precies 06.00 uur op 4 juni in Northolt. Gezien de geheimhouding rond hun reis verraste het Duff Cooper dat ze bij het uitstappen een grote erewacht en een RAF-fanfare aantroffen die de *Marseillaise* speelde. De Gaulle kreeg een zeer churchilliaanse welkomstbrief overhandigd. 'Mijn beste generaal de Gaulle,' stond er. 'Welkom op dit eiland! Zeer grote militaire gebeurtenissen staan te gebeuren.' Hij nodigde hem uit in zijn privétrein. 'Als u hier om 13.30 uur kunt zijn, bied ik u graag een dejeuner aan, waarna wij ons naar het hoofdkwartier van generaal Eisenhower zullen begeven.'²²

Duff Cooper was stomverbaasd over Churchills 'vooruitgeschoven hoofdkwartier' in een trein, die zij ten slotte vonden op een rangeerspoor in een stationnetje vlak bij Portsmouth. Hij beschouwde het als 'een volkomen idioot idee'. De moed zonk hem nog veel dieper in de schoenen toen hij veldmaarschalk Smuts, de uiterst francofobe Zuid-Afrikaan, bij de premier aantrof. Vervolgens opende Churchill het gesprek met De Gaulle met de mededeling dat hij hem had laten komen om een radiotoespraak te houden. En tot overmaat van ramp zei hij niets over een gesprek over de Franse civiele aangelegenheden, het onderwerp dat De Gaulle het belangrijkste vond.

Toen minister van Buitenlandse Zaken Anthony Eden het gesprek op 'politiek' bracht, waarmee in feite Roosevelt's aanhoudende weigering werd bedoeld om De Gaulle en zijn voorlopige regering te erkennen, barstte de laatste in woede uit. Hij was laaiend over het in de Verenigde Staten gedrukte geallieerde geld dat aan de troepen werd uitgedeeld. Hij zei dat dit geld, dat in zijn ogen '*une fausse mon-*

naie' was, 'op geen enkele wijze erkend werd door de regering van de Republiek',²³ Dat was een belangrijke kwestie die bij de Amerikaanse of de Britse autoriteiten kennelijk niet was opgekomen. Als geen enkele regering bereid was de tamelijk armoedig gedrukte biljetten te ondersteunen – de Amerikaanse manschappen vergeleken ze met 'sigaarbonnen' – dan waren deze waardeloos.

Churchill werd woest en vroeg hoe de Britten afzonderlijk van de Verenigde Staten konden handelen. 'Wij gaan Europa bevrijden, maar alleen omdat de Amerikanen ons steunen. Dus laat dit heel duidelijk zijn. Telkens als wij tussen Europa en de open zee moeten kiezen, kiezen wij de open zee. Telkens als ik moet kiezen tussen u en Roosevelt, zal ik Roosevelt kiezen.' De Gaulle aanvaardde koeltjes dat dit uiteraard het geval moest zijn. Bij de lunch kwamen de gemoederen tot bedaren. Churchill hief zijn glas: 'Op De Gaulle, die nimmer de nederlaag heeft geaccepteerd.' De Gaulle toostte ten antwoord: 'Op Groot-Brittannië, op de overwinning, op Europa.'²⁴

Later vergezelde Churchill De Gaulle naar Southwick House. Daar lichtten Eisenhower en Bedell Smith de Franse leider in over Operatie Overlord. Eisenhower gedroeg zich innemend en verborg zijn onrust over het weer. Maar voordat De Gaulle vertrok, liet Eisenhower hem een kopie zien van de verklaring die hij op D-day aan het Franse volk zou voorlezen. Hoewel hij Rooseveltts commanderende toon had gematigd, werd in de toespraak het gezag van de voorlopige regering op geen enkele manier erkend. Sterker nog, hij instrueerde de Fransen zelfs de bevelen van het geallieerde opperbevel op te volgen tot 'de Fransen zelf hun afgevaardigden en hun regering zouden kunnen kiezen'. In de ogen van De Gaulle bevestigde dit zijn ergste vrees voor een Angelsaksische bezetting van Frankrijk. Hij bleef echter kalm en zei gewoon dat hij 'bepaalde veranderingen in generaal Eisenhowers boodschap wilde voorstellen'.²⁵ Eisenhower beloofde ze in overweging te nemen, aangezien er misschien nog tijd was om veranderingen door te voeren.

Toen De Gaulle in Londen terugkeerde, hoorde hij dat zijn suggesties niet op tijd konden worden goedgekeurd aangezien de gezamenlijke chefs van staven ermee moesten instemmen. Daarop weigerde hij de volgende ochtend om, na Eisenhower en de leiders van andere bezette landen, het Franse volk toe te spreken op de BBC. De Gaulle liet ook weten dat hij de Franse verbindingsofficieren bij Britse en Amerikaanse divisies instructies gaf deze niet te vergezellen omdat er geen akkoord was over het civiel bestuur. Toen Churchill dit tijdens een vergadering van het oorlogskabinet vernam, werd hij razend.

Die avond bedreven Eden en De Gaulles gezant Pierre Viénot pendeldiplomatie tussen de twee furieuze leiders om de schade te herstellen. De Gaulle voer uit tegen Viénot en noemde Churchill een 'gangster'. Viénot ging vervolgens naar Churchill, die De Gaulle beschuldigde van 'verraad op het hoogtepunt van de slag'. Hij wilde hem 'desnoods in de boeien' naar Algiers terugsturen.

In weerwil van al deze drama's vond de belangrijkste gebeurtenis van de avond van 4 juni plaats in de bibliotheek van Southwick House. Stagg en zijn collega's hadden die middag vastgesteld dat de naderende depressie op de Atlantische Oceaan was samengetrokken, maar ook was vertraagd. Dit duidde erop dat er een onderbreking in het slechte weer zat aan te komen die lang genoeg was om de invasie van start te laten gaan. Om 21.30 uur begon de bespreking en werd Stagg erbij gehaald. Bijna geen van de aanwezigen was optimistisch. Regen en wind teisterden de ramen en zij moesten denken aan de tienduizenden militairen op de landingsvaartuigen die voor de kust voor anker lagen.

'Heren,' zei Stagg, 'sinds de weersvoorspelling van gisteravond, hebben zich enkele snelle en onverwachte ontwikkelingen voorgedaan boven het noorden van de Atlantische Oceaan.'²⁶ Vanaf maandagmiddag zou er een korte verbetering zijn. Het weer zou niet ideaal zijn, zo luidde de kern van zijn boodschap, maar goed genoeg. Hierop volgden kritische vragen en begon een serieuze discussie.

'Laten we over één ding duidelijk zijn,' interrumpeerde admiraal Ramsay. 'Als Overlord dinsdag begint, moet ik binnen een halfuur een voorlopige waarschuwing aan mijn troepen doen uitgaan. Maar als ze eenmaal opnieuw zijn begonnen en weer moeten worden teruggeroepen, is het uitgesloten dat we op woensdag verdergaan.' Leigh-Mallory sprak opnieuw zijn bezorgdheid uit over voldoende zicht voor zijn bommenwerpers, maar Eisenhower wendde zich tot Montgomery, die zijn onconventionele uniform aanhad, bestaande uit een reebruine trui en een slobbermanchester.

'Zie jij een reden om niet te gaan op dinsdag?'

'Nee,' antwoordde Montgomery nadrukkelijk met zijn nasale stem. 'Ik zou zeggen, gáán.'

Buiten in de hal stonden stafofficieren te wachten met bundels bevelen die hun chefs moesten ondertekenen. Er was voor beide alternatieven een pakket voorbereid.

In de vroege uren van maandag 5 juni kwamen er nog meer gegevens binnen die de weersomslag bevestigden. Bij de ochtendvergadering kon Stagg zijn intimiderende toeschouwers veel zelfverzekerder onder ogen komen. De spanning nam af en 'de opperbevelhebber en zijn collega's voelden zich een ander mens', schreef hij naderhand. Eisenhower kreeg weer een grijns op zijn gezicht. Er werden nog nadere details besproken, maar alle aanwezigen popelden om te vertrekken en het vertrek liep snel leeg. Er moest veel gebeuren om de 5000 schepen uit bijna een dozijn verschillende landen weer de zee op te krijgen via van tevoren vastgestelde scheepsroutes. Een kleine vloot zij aan zij varende mijnenvegers van de Royal Navy zou voor ze uit gaan om een breed kanaal tot aan de stranden schoon te vegen. Admiraal Ramsay was vooral bezorgd om de bemanning van die kwetsbare schepen. Ze rekenden op veel slachtoffers.

Nu het belangrijke besluit was genomen, ging Eisenhower naar South Parade Pier in Portsmouth om te zien hoe de laatste manschappen zich inscheepten. 'Hij kikkert altijd weer op van een praatje met soldaten,' schreef zijn adjutant Harry Butcher in zijn dagboek.²⁷ Rond het middaguur gingen ze terug naar Eisenhowers caravan in Southwick Park, waar ze 'wolf en schapen' speelden en damden. Butcher had al geregeld dat de opperbevelhebber, vergezeld door journalisten, die avond naar het vliegveld van Greenham Common zou gaan om de Amerikaanse 101ste Luchtlandingsdivisie te bezoeken. Die zou om 23.00 uur vertrekken voor de opdracht die volgens Leigh-Mallory op een drama zou uitlopen.

In tegenstelling tot de infanterie en andere legerafdelingen, die in de door prikkelraad omgeven 'worsten' zaten opgesloten, waren de luchtlandingstroepen rechtstreeks naar de vliegvelden gebracht vanwaar ze zouden vertrekken. De 82ste Luchtlandingsdivisie was rond Nottingham gelegerd, terwijl de 101ste verspreid lag in de graafschappen ten westen van Londen. Ze hadden vijf dagen lang in vliegtuighangars gezeten, die waren voorzien van rijen veldbedden met loopplanken ertussen. Daar hadden ze keer op keer hun handwapens uit elkaar gehaald en geolied of hun bajonetten geslepen. Sommigen hadden in Londen commandomessen gekocht en velen van hen hadden zich uitgerust met scheermessen.²⁸ Ze hadden geleerd hoe je iemand zonder een geluid te maken kunt vermoorden door de halsader en het strottenhoofd door te snijden. Hun luchtlandingstraining was niet alleen lichamelijk zwaar geweest. Sommigen van hen moesten 'om gestaald te worden door de ingewanden en het bloed van varkens kruipen'.²⁹

De officieren zorgden voor grammofonplaten met liedjes als 'I'll Walk Alone' en 'That Old Black Magic' om hen af te leiden van het zware wachten dat door het uitstel nog eens was verlengd. Ook regelden ze projectors voor de vertoning van films, vooral speelfilms met Bob Hope. Veel para's hadden ook geluisterd naar 'Axis Sally'* op Radio Berlin, die in het programma *Home Sweet Home* niet alleen hatelijke propaganda uitzond, maar ook goede muziek draaide. Maar ook al zei ze voor D-day herhaaldelijk dat de Duitsers op ze wachtten, de meesten beschouwden dat als een grap.

Er waren ook Rode Kruisposten met donuts en koffie die werden bediend door jonge Amerikaanse vrijwilligsters. Deze stopten de soldaten heel vaak hun eigen sigarettenrantsoen toe. Het eten, waaronder biefstuk, frites en ijs, was een luxe die onvermijdelijk aanleiding gaf tot nog meer macabere grappen over het vetmesten voor de slacht. De 82ste Luchtlandingsdivisie had in de streek rond

* 'Axis Sally' was de naam die de Amerikaanse troepen gaven aan Mildred Gillars (1900-1988), een gemankeeerde Amerikaanse actrice uit Portland, Maine, die in 1935 naar Duitsland was gegaan en presentatrice was geworden op Radio Berlijn. Ze zond muziek en nazipropaganda uit die het moreel van de geallieerden moesten ondermijnen. Ze werd in 1949 berecht wegens verraad en zat twaalf jaar in de gevangenis.

Nottingham niet alleen een voorkeur gekregen voor fish and chips, maar ook veel vriendschappen gesloten met de plaatselijke bevolking. Ook zij waren geroerd geweest toen de bevolking, menigeen in tranen, was uitgelopen om hen uit te zwaaien, toen de vrachtwagenkonvoeien de luchtlandingstroepen naar de vliegvelden brachten.

Een groot aantal manschappen zette wat hun te wachten stond uit het hoofd door stevig te gokken, aanvankelijk met het dubieuze invasiegeld en daarna met gespaarde dollars en ponden. Ze dobbelden en speelden blackjack. Een militair die 2500 dollar had gewonnen, een aanzienlijk bedrag in die tijd, speelde met opzet net zo lang door tot hij alles weer kwijt was. Hij had het gevoel dat de schikgodinnen zijn dood zouden verordonneren als hij het geld zou houden.³⁰

Luchtlandingstroepen controleerden hun parachutes en voorraad om er zeker van te zijn dat die helemaal in orde waren. Anderen schreven een laatste brief naar familie of hun meisje voor het geval ze het niet zouden overleven. Enkelen haalden een gekoesterde foto uit hun portefeuille en plakten die aan de binnenzijde van hun helm. Alle persoonlijke stukken en bezittingen werden ingezameld en bewaard tot de troepen terug waren. Aalmoezeniers hielden in een hoek van de hangar een dienst en katholieken gingen te biecht.

In deze dagen van persoonlijke bezinning was de peptalk van sommige regimentscommandanten wel het andere uiterste. Kolonel 'Jump' Johnson, die het bevel voerde over het 501ste Infanterieregiment parachutisten, reed in zijn jeep de hangar in en sprong op het gymnastiekplatform. Johnson, die zijn bijnaam dankte aan het feit dat hij zich van bijna elk vliegend object wilde storten, droeg op beide heupen revolvers met een paarlemoeren kolf. De 2000 man van zijn regiment kwamen om hem heen staan. 'Er hing een geweldige sfeer; de spanning voor de strijd,' merkte een van de parachutisten op.³¹ Na een korte toespraak om hun strijd lust aan te wakkeren, boog Johnson zich vlug voorover, trok een groot commandomes uit zijn laars en zwaaide ermee boven zijn hoofd. 'Voordat een nieuwe dag zich aandient, wil ik dit mes in het hart van de gemeenste, smerigste, vuilste nazi van heel Europa steken.' Een luid gejuich weerklonk en zijn manschappen staken bij wijze van antwoord hun mes in de lucht.

Generaal Maxwell Taylor waarschuwde zijn manschappen van de 101ste Luchtlandingsdivisie dat het buitengewoon verwarrend zou zijn om 's nachts te vechten. Ze zouden hun eigen maten moeilijk kunnen onderscheiden van de vijand. Daarom moesten ze in het donker met hun mes en granaten vechten en hun vuurwapen pas na zonsopkomst gebruiken. Volgens een van de soldaten zei hij ook 'dat de kans dat we onze missie konden uitvoeren kleiner zou worden als we vijanden gevangennamen. We moesten gevangenen naar ons beste inzicht uit de weg ruimen.'³²

Generaal 'Slim Jim' Gavin van de 82ste Luchtlandingsdivisie sprak misschien wel de meest afgewogen woorden. 'Mannen,' zei hij, 'wat jullie de komende dagen

te wachten staat, zou je met niets willen ruilen, maar je zult het ook niet graag nog heel vaak meemaken. Voor de meesten van jullie wordt dit het eerste gevecht. Onthoud dat je eraan begint om te doden, anders word je gedood.’ Gavin maakte zonder meer grote indruk. Een van zijn toehoorders zei na deze rustige toespraak: ‘Ik denk dat we hem naar de hel zouden zijn gevolgd.’³³ Een andere bevelvoerend officier besloot een overrompelingstactiek toe te passen. Hij zei tegen zijn mannen die voor hem in het gelid stonden: ‘Kijk naar rechts en naar links. Na de eerste week in Normandië is er nog maar één van jullie in leven.’³⁴

Aan de buitengewoon sterke motivatie van de overgrote meerderheid van de Amerikaanse luchtlandingstroepen hoefde nauwelijks te worden getwijfeld. Als een officier even discipline wilde afdwingen, hoefde hij een soldaat maar te dreigen dat hij niet zou mogen meedoen aan de sprong bij de landingen.

Tot de rituelen aan de vooravond van de slag behoorde het kaalscheren van de schedel om de behandeling van hoofdwonden te vergemakkelijken, maar een aantal mannen besloten in Mohikaanse stijl in het midden een strook haar te laten zitten. Dit bevorderde de gedachte onder de Duitsers, beïnvloed door gangsterfilms uit Hollywood en later opgeklopt door de propaganda-afdeling van de Wehrmacht, dat de Amerikaanse luchtlandingstroepen in de zwaarste Amerikaanse gevangenissen waren gerekruteerd en afkomstig waren van het ‘*übelste Untermenschentum amerikanischer Slums*’ (de inferieerste mensen uit de Amerikaanse achterbuurten).³⁵ Ze maakten hun gezicht zwart, meestal met roet uit de kachels, al gebruikten sommigen ook schoenpoets en voegden anderen strepen witte verf toe in een wedstrijdje wie er zo ‘griezelig mogelijk’ uitzag.

Op de linkerschouder van hun parachutistenpak zat het embleem van de divisie en op de rechter een Amerikaanse vlag. Een soldaat die van een helpster van het Rode Kruis twee extra sloffen Pall Mall had gekregen, schoof er in elke broekspijp een. Maar deze schuilplaats leverde voor degenen die in ondergelopen gebieden neerkwamen, waarschijnlijk een extra teleurstelling op. Laarzen en riemen werden zo strak mogelijk dichtgesnoerd, alsof die een soort harnas vormden dat hen in de aankomende strijd kon beschermen. De paratroepers gingen ook nog eens extra munitie halen, waardoor ze zichzelf te zwaar bepakten. Hun grootste angst was dat ze met een ongeladen geweer oog in oog met de vijand kwamen te staan. Ze droegen hun patroongordels à la Pancho Villa kruislings over de borst, vulden hun veldflessen tot het randje en stopten hun gordeltassen vol met reservesokken en -ondergoed. Op de achterkant van de helmen met camouflagenet was met plakband een eerstehulp pakket bevestigd, met zwachtels, acht sulfatabletten en twee spuitjes morfine – ‘een tegen de pijn en twee voor de eeuwigheid’.³⁶

De zakken en tassen puilden uit, niet alleen met 150 30 mm-kogels, maar ook met chocoladerepen uit gevechtsrantsoen type D waarvan de textuur deed denken aan half gestold beton, en een Britse Gammon-granaat, die een pond C2-explosief

bevatte in een soort katoenen sok. Deze geïmproviseerde bom kon zelfs tegen een pantservoertuig doeltreffend zijn (parachutisten noemden de granaat hun ‘hand-artillerie’), maar was ook om andere redenen geliefd. Op de bodem van een schuttersspuitje kon je met een piepkleine hoeveelheid van het snelbrandende explosief zonder rookvorming een mok koffie of een gevechtsrantsoen van het type κ verwarmen.

Identiteitsplaatjes werden aan elkaar geplakt om te voorkomen dat ze lawaai maakten. Sigaretten en aanstekers, en andere essentialia, zoals een was- en scheeruitrusting, waterzuiveringstabletten, 24 velletjes wc-papier en een Frans taalgidsje gingen in de musette om de nek, samen met een ontsnappingsuitrusting bestaande uit een op zijde gedrukte kaart, een ijzerzaagje, kompas en geld. De omvang van de uitrusting verbaasde arme plattelandjongens die thuis meer gewend waren aan improviseren en repareren.

Boven op al deze kleinere voorwerpen kwamen een schep en het wapen van de soldaat, meestal een karabijn met klapkolf die gedeeltelijk uit elkaar gehaald in een tas zat die een ‘vioolkoffer’ werd genoemd en die voor hun borst zat vastgesnoerd. Anderen waren gewapend met een Thompson-machinepistool. Bazooka’s werden in tweeën gedeeld. Die zaten samen met verscheidene antitankgranaten in tassen die bij de afdaling aan de benen bungelden. Die beentassen wogen alleen al 40 kilo.

Parachutisten hadden hun eigen bijgeloof. Sommigen voorzagen hun eigen dood. Een van de soldaten herinnerde zich een ‘jongen met vlasblond haar’, een zekere Johnny. ‘Hij stond daar maar in de ruimte te staren. Ik ging naar hem toe en zei: “Wat is er, Johnny?” Hij zei: “Ik denk niet dat ik het red.” Ik zei: “Ach, ’t komt goed.” Ik schudde hem een beetje door elkaar, want hij leek wel bedwelmd. Hij bleek een van de eersten te zijn die sneuvelde in Normandië.³⁷

Toen Eisenhower in zijn stafauto, een Cadillac, was aangekomen op Greenham Common, gevolgd door een klein konvooi van pers en fotografen, maakte hij een praatje met parachutisten van generaal Maxwell Taylors 101ste Luchtlandingsdivisie vlak voordat zij aan boord gingen. Hij moest misschien denken aan de ijzingwekkende voorspelling van Leigh-Mallory dat zij bijna allemaal hun dood tegemoet gingen. Toch verbaasde Eisenhowers ‘ongedwongenheid en vriendelijkheid tegen gewone soldaten’ zelfs zijn adjudant.³⁸ Een Texaan bood de opperbevelhebber voor na de oorlog een baan aan als koeienvanger. Eisenhower vroeg officieren van de Luchtlandingsdivisie of ze mensen uit Kansas hadden. Hij hoopte iemand te spreken uit zijn woonplaats Abilene. Soldaat Oyler werd aan hem voorgesteld.

‘Hoe heet je, soldaat?’ vroeg Eisenhower. Oyler verstijfde. Zijn vrienden moesten zijn naam brullen om zijn geheugen op te frissen. Eisenhower vroeg waar hij vandaan kwam.

‘Wellington, Kansas,’ antwoordde hij.

‘O, dat ligt ten zuiden van Wichita.’ De opperbevelhebber vroeg hem vervolgens naar zijn opleiding en diensttijd en of hij een meisje had in Engeland. Oyler kwam tot rust en beantwoordde alle vragen over hun opleiding en of hij dacht dat de anderen uit zijn peloton er klaar voor waren.

‘Moet je horen, Oyler, de Duitsers hebben ons vijf jaar lang op ons donder gegeven en het is tijd om het ze betaald te zetten.’ Daarna vroeg Eisenhower of hij bang was. Oyler gaf toe dat dat zo was. ‘Het zou ook idioot zijn als dat niet zo was. Maar de kunst is om door te zetten. Als je ophoudt, als je begint te denken, verlies je je scherpte. Dan verlies je je concentratie. Dan raak je gewond. Je moet vooruit blijven bewegen, dat is het allerbeste.’³⁹

Beweging was op dat moment het grootste probleem van de parachutisten. Zij waren zo zwaarbeladen dat ze alleen waggelend naar de naast de startbaan wachtende vliegtuigen konden lopen.

Het grondpersoneel van hun C-47 Skytrains (de Britten noemden ze Dakota’s) had hard gewerkt. Alle vliegtuigen waren op het laatste moment beschilderd met zwarte en witte strepen op de vleugels en romp om ze duidelijker herkenbaar te maken voor de geallieerde schepen eronder. Sommige parachutisten schrokken toen ze het zagen. ‘Wij waren verdomd verbaasd toen we die grote witte strepen op de vleugels en de romp zagen. Je dacht dat ze een gemakkelijk doelwit zouden zijn waar elke schutter op de grond op mocht prijschieten.’⁴⁰

Het gevaar van ‘eigen vuur’ was een grote zorg, vooral voor luchtlandingstroepen. Tijdens de invasie op Sicilië in juli 1943 beschoten de luchtdoelschutters van de Amerikaanse marine zowel Amerikaanse transportvliegtuigen als vliegtuigen die zweefvliegtuigen sleepten. De piloten van sleepvliegtuigen hadden in hun wanhoop om aan de beschietingen te ontsnappen, hun zweefvliegtuigen losgelaten, waardoor die in zee stortten. Bij die ramp waren er meer dan tien verloren gegaan. Om te vermijden dat ze boven de invasievloot zouden vliegen, zou de route die was gepland voor de landing op het schiereiland Cotentin met een brede boog naar het westen gaan, zodat de twee luchtlandingsdivisies uiteindelijk van boven de Kanaaleilanden aanvlogen.

Op veel van de C-47’s, die de parachutisten ‘stomme vogels’ noemden, stonden namen en symbolen op de zijkant van de neus. Eentje had bijvoorbeeld een afbeelding van een duivel met een dienblad waarop een meisje in een badpak zat. Het onderschrift luidde: ‘Heaven can Wait’. Een minder bemoedigende naam was ‘Miss Kraam’.

Het laden van de vliegtuigen kostte veertig minuten, want de zwaarbepakte luchtlandingstroepen moesten haast alsof het geharnaste ridders waren die probeerden hun paard te bestijgen, de trap op worden geholpen. En toen ze eenmaal binnen waren, moest een groot aantal zich kort erop weer een weg naar buiten banen voor een laatste ‘zenuwplasje’. De piloten van de troepentransporteska-

ders werden steeds bezorgder over het gewicht. Elk vliegtuig moest een 'lading' van zestien à achttien zwaarbepakte mannen vervoeren, en ze stonden erop dat ze werden gewogen. Toen ze hoorden wat het totale gewicht was, maakten ze zich nog meer zorgen.

Een sergeant ging als eerste aan boord en liep naar de punt van het vliegtuig, en de pelotonscommandant, die als eerste zou springen, ging als laatste. De sergeant stond dus achteraan, zodat hij als 'duwer' kon fungeren om zich ervan te vergewissen dat iedereen was vertrokken en er niemand was blijven zitten. 'Een soldaat vroeg aan de sergeant of het waar was dat hij orders had ontvangen om iedereen die weigerde te springen neer te schieten. "Dat zijn de orders die ik heb gekregen." Hij zei het zo zachtjes dat iedereen er stil van werd.'⁴¹

Het 505de Infanterieregiment parachutisten van de 82ste Luchtlandingsdivisie kreeg tijdens het laden een akelige opdonder te verwerken. In de romp van een van de vliegtuigen ontplofte een Gammon-granaat, waardoor een aantal soldaten omkwam en het toestel in brand vloog. De overlevenden werden gewoon in een volgend detachement ondergebracht. Niets mocht het schema voor het vertrek die avond vertragen.

De zwaarbeladen C-47's rolden met 'brommende' motoren in een ogenschijnlijk eindeloze optocht over de startbaan van Greenham Common. Generaal Eisenhower salueerde, naar het schijnt met tranen in de ogen, naar de luchtlandingstroepen van de 101ste bij hun vertrek.

Churchill dacht op de avond van zijn moeilijkheden met De Gaulle ook aan hun machtige bondgenoot in het oosten. Hij had geprobeerd Stalin te overreden om zijn zomeroffensief te laten samenvallen met de invasie in Normandië. Op 14 april had hij hem bericht: 'Wij vragen u ons met het oog op onze eigen calculaties te laten weten welke omvang uw inspanning zal krijgen.'⁴²

Een jaar ervoor had Stalin de hoop verloren dat de westerse geallieerden ooit nog een landing in Noord-Europa zouden uitvoeren, een plan waarover zij al sinds 1942 beloften hadden gedaan. Churchill had altijd de voorkeur gegeven aan een indirecte, of perifere, strategie in het Middellandse Zeegebied, om te voorkomen dat zich in Frankrijk nog zo'n bloedbad zou voordoen als dat wat de jeugd van zijn generatie had afgeslacht. Hij kreeg uiteindelijk gelijk met zijn uitstel van de invasie, maar om de verkeerde redenen. De Anglo-Amerikaanse legers waren eerder domweg nog niet klaar geweest, noch materieel noch qua getrainde mankracht voor zo'n operatie. Een mislukking zou catastrofaal zijn geweest. Maar geen van de excuses of serieuze redenen had Stalin gesust, die zijn bondgenoten niet-aflatend herinnerde aan hun belofte. 'Vergeet niet,' schreef hij in juni 1943 aan Churchill, 'dat van dit alles de mogelijkheid afhangt om miljoenen mensenlevens te redden in de bezette gebieden van West-Europa en Rusland en de gigantische verliezen van de Sovjetlegers te beperken, in vergelijking waarmee de verlie-

zen van de Anglo-Amerikaanse troepen bescheiden mogen worden genoemd.⁴³ De Sovjetstrijdkrachten hadden al meer dan 7 miljoen man verloren in de oorlog.

Roosevelt had tijdens de conferentie van Teheran tot Churchills ontzetting achter zijn rug om aan Stalin verteld dat zij niet alleen zouden landen in Normandië, maar ook met Operatie Anvil Zuid-Frankrijk zouden binnenvallen. Churchill en Brooke hadden zich vanaf het moment dat de Amerikanen ermee kwamen tegen dit plan verzet. Anvil zou reservetroepen en materieel onttrekken aan de geallieerde legers in Italië, waardoor Churchills droom op te trekken naar de Balkan en Oostenrijk in duigen zou vallen. Churchill had voorzien wat de gevolgen waren van de spectaculaire opmars van het Rode Leger. Hij vreesde een Sovjetbezetting van Midden-Europa. Roosevelt had zichzelf er echter van overtuigd dat een duurzame naoorlogse vrede mogelijk was als hij Stalin te vriend zou houden in plaats van de confrontatie met hem aan te gaan. Die vrede zou zijn gebaseerd op de Organisatie van Verenigde Naties die hij wilde oprichten. De president vond dat Churchill zich veel te veel liet leiden door reactionaire Britse én geopolitieke neigingen. Roosevelt vond dat Europa het zelf maar moest uitzoeken als nazi-Duitsland eenmaal met Amerikaanse hulp was verslagen.

Stalin was tijdens de conferentie van Teheran tevreden geweest met de tot dan toe plechtigste belofte dat de invasie over het Kanaal in het voorjaar zou plaatsvinden. Maar hij werd weer buitengewoon achterdochtig toen hij hoorde dat er nog geen opperbevelhebber was benoemd. Stalin bleef ook na Eisenhowers benoeming sceptisch. Op 22 februari ontving hij een bericht van Goesev, zijn ambassadeur in Londen. 'Wij hebben uit andere bronnen, hoofdzakelijk van Engelse en Amerikaanse correspondenten, vernomen dat het tijdstip voor de opening van het tweede front waarover in Teheran was besloten, waarschijnlijk kan verschuiven van maart naar april en misschien zelfs naar mei.'⁴⁴ En toen Roosevelt eindelijk met de datum kwam, riep Stalins minister van Buitenlandse Zaken Visjinski de Amerikaanse zaakgelastigde bij zich om hem te vragen waar de 'D' in 'D-day' voor stond.⁴⁵

Op de vooravond van de grote onderneming stuurde Churchill Stalin een bericht met het gevoel dat de bloedschuld die de westerse geallieerden de Sovjetbevolking verschuldigd waren, eindelijk werd ingelost. 'Ik ben zojuist teruggekeerd van twee dagen op Eisenhowers hoofdkwartier en heb de troepen zien inschepen... Generaal Eisenhower zag zich tot zijn grote spijt gedwongen het één dag uit te stellen, maar het weerbericht is sterk verbeterd en vanavond gaan we.'⁴⁶